

BONTON V HRIBIH

Seminarska naloga v okviru usposabljanja za varuha gorske narave

Kandidat:	Aleksander MLAKAR
Izobraževalni program:	Varuh gorske narave
Mentor:	Marijan DENŠA

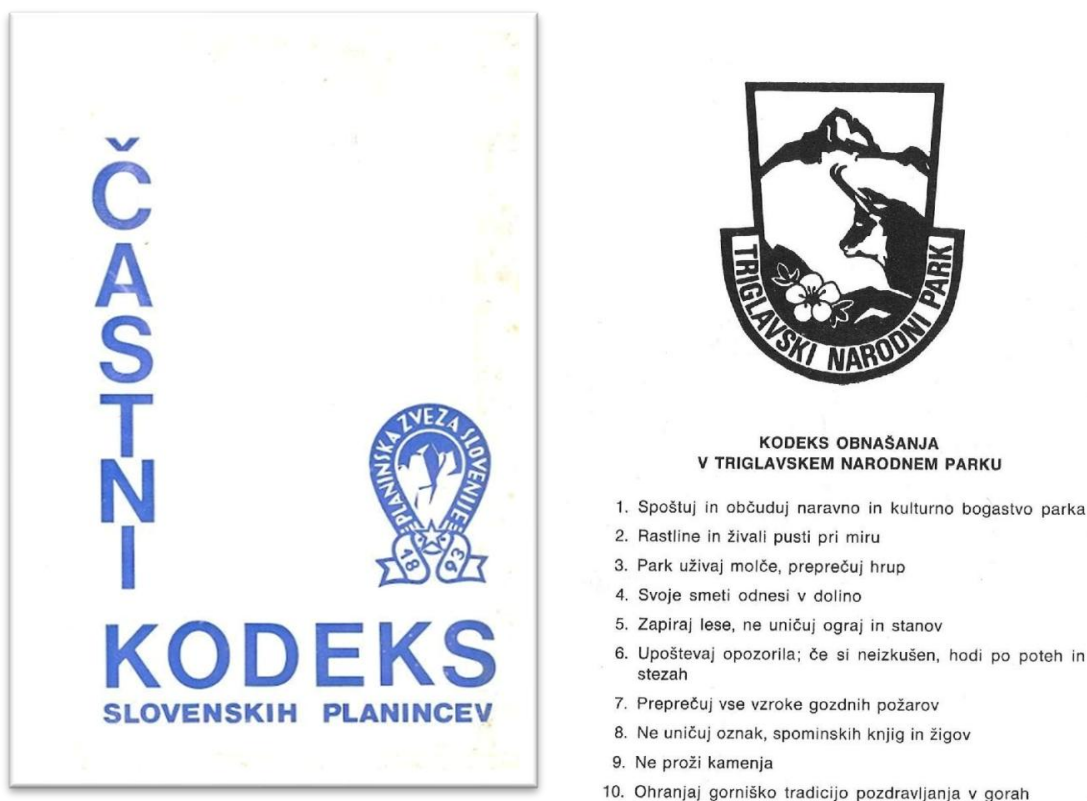
Velenje, avgust 2025

KAZALO VSEBINE

1	ČASTNI KODEKS PZS	2
2	HIŠNI RED PLANINSKIH KOČ.....	3
3	S PSOM V HRIBE	5
4	S KOLESOM V HRIBE	6
5	PEŠ IZ DOLIN DO PLANIN	7
6	V GORAH SMO SAMO GOSTJE	8
7	NARAVOVARSTVENE AKCIJE PZS	9
7.1	Varuh gorske narave.....	11
7.2	Gorski stražar	13
8	BONTON V HRIBIH.....	15
8.1	Spoštujte naravo, smeti odnesite v dolino	15
8.2	Spoštujte gorsko cvetje	15
8.3	Spoštujte tišino	16
8.4	Parkirajte na označenih mestih.....	16
8.5	Hodite po označenih poteh.....	16
8.6	Spoštujte soplanince	16
8.7	Spoštujte pravila planinskih koč	17
9	ZAKLJUČEK	17
10	VIRI	17

1 ČASTNI KODEKS PZS

Na pohodih si »nabiramo zdravje« za boljši jutri. Dobro počutje ob žuborečem studenčku dobro de. Ob poteh občudujemo »rožce«, vsrkavamo njihov vonj in prav je, da se upošteva planinski kodeks in »rožce« pusti tam, kjer so. Krivično je trgati zlasti osamele cvetove. Če bi jih predtem kdo odtrgal, jih prav gotovo ne bi bilo več tam. Če bi »rožce« jokale, bi iz prenekaterih vrečke tekle grenke solze. Ne »izživljajmo« svojih strasti nad njimi. Če že hodimo med zelenjem in kamnito sivino, pustimo negativne misli doma, politične pa so tako ali tako bolezen naše dobe. Prepričan sem, da se med pohodniki »kujejo« spoznanja, prijateljstva in tovarištvo. Beseda tovariš je stara znanka v slovenski poeziji. Prihod na vrh grebena je po navadi nagrajen s pesmijo. Pesem ob šilcu »prekuhanega« bolje zveni. Menim, da nobena pesem ni tako »grda« (kot je lahko posameznik v besedi), da bi kvarila planinski svet.

Slika zgoraj prikazuje naslovnico Častnega kodeksa iz leta 1973 in Kodeks obnašanja v Triglavskem narodnem parku iz leta 1984.

Nekdaj smo se v hribih pozdravljali tudi neznanci. Tisti, ki se je vzpenjal, je pozdravil sestopajočega. S tem mu je izkazal spoštovanje; pač lepa stara planinska navada. Zdaj nekateri sprehajalci, tudi v višjih nadmorskih legah, molčijo kot mutasti, ali kar je še "lepše" – pogledajo stran ali v tla; tudi v hribih obdržijo mestne navade anonimnežev. Če bi prebrali Častni kodeks

slovenskih planincev menim, da bi se koga zapisano morda vsaj malo prijelo, vsaj delček. Narava na tem našem vesoljskem čudežu je po človeških merilih večna, toda na njem smo ljudje samo prehodni gostje, hipec v večnosti. Do zdaj si je narava še vedno sama zacelila rane, ki jih ji je zadal človek. Kdor ne more čuvati narave, naj ji vsaj ne škoduje

Častni kodeks PZS je skupek etičnih in moralnih pravil, ki jih morajo spoštovati člani in sodelavci Planinske zveze Slovenije (PZS) pri svojem delovanju v planinskih dejavnostih. Namenjen je spodbujanju odgovornega vedenja, varnosti, spoštovanja narave in medsebojnega sodelovanja v planinskem okolju. Ta kodeks vključuje smernice za ravnanje v gorah, ohranjanje naravnega okolja ter upoštevanje tradicij in vrednot slovenskega planinstva. Častni kodeks slovenskih planincev, ki ga je sestavil dr. Dore Tominšek, je skupščina Planinske zveze Slovenije sprejela leta 1973. Do zdaj so ga trikrat dopolnili, tako da ni zastarel, ampak je skladen z duhom časa. Zadnja dopolnitev je iz leta 2015.

Uporaba v praksi:

- Vsak član Planinske zveze Slovenije bi moral poznati in upoštevati častni kodeks PZS.
- Častni kodeks PZS poudarja pomen varnega gibanja v gorah in spoštovanja narave.
- Ob včlanitvi smo se zavezali, da bomo sledili načelom, ki jih določa častni kodeks PZS.
- Kršitev častnega kodeksa PZS lahko vodi do opozoril ali izključitve iz zveze

2 HIŠNI RED PLANINSKIH KOČ

Planinske koče, ki so vpisane v register planinskih koč pri Planinski zvezi Slovenije, so dolžne nuditi obiskovalcem bivanje v koči, prenočišče, hrano in pijačo ter pomoč pri gorskih nesrečah. Obiskovalcem morajo posredovati podatke o stanju poti v okolici in informacije o bližnjih planinskih kočah. Obiskovalcem lahko nudijo tudi druge usluge, ki jih določi upravljavec. Člani in nečlani planinskih društev so enakopravni pri uporabi uslug, ki jih nudi planinska koča.

Uporaba v praksi:

- Vsak obiskovalec se ob prihodu vpiše v vpisno knjigo.
- V spalne prostore je dovoljen vstop po dogovoru z osebjem koče.
- Sušenje in čiščenje obleke, obutve in opreme ter njeno shranjevanje je dovoljeno samo v prostorih, ki so za to določeni.

- Vsi obiskovalci se morajo v planinski koči in njeni okolici vesti tako, da ne motijo drugih. Ne smejo povzročati hrupa in puščati za seboj smeti in drugih odpadkov. Vse svoje smeti mora vsak odnesti v dolino sam.
- Od 22. do 5. ure mora biti v planinski koči popoln mir. Tisti, ki vstanejo prej, ne smejo motiti ostalih.
- Kajenje v prostorih planinskih koč ni dovoljeno.

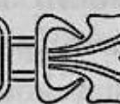

Slika zgoraj prikazuje opozorilno tablo na vhodu v planinski dom na Gori Oljki

- Prepovedano je kuhanje in uporaba odprtega ognja v spalnicah.
- S planinskimi in smučarskimi čevlji ni dovoljen vstop v spalnice.
- V primeru večjega obiska morajo obiskovalci v jedilnicah in za mizami, ki so že bili postreženi, čakajočim čim prej odstopiti prostor.
- Psov in drugih živali ni dovoljeno spuščati v planinske koč.
- Vsako namerno ali zaradi nepazljivosti povzročeno škodo v planinski koči je treba takoj povrniti. Za dejanja otrok so odgovorni starši ali osebe, ki otroke spremljajo.
- Tisti, ki ne upoštevajo določil hišnega reda, morajo zapustiti planinsko koč.
- Obiskovalci koč so dolžni ravnati v skladu z etičnimi načeli planinskega kodeksa.

Društvene vesti.

Hišni red v kočah S.P.D.¹ veljaven za vse planinske postojanke Osrednjega društva in podružnic, določa:

1.) Vsak izletnik naj se takoj čitljivo vpiše v spominsko knjigo; poleg imena naj navede poklic in stalno bivališče. Mazanje knjige in neumestne opazke v njej so prepovedane. Oskrbnik ali oskrbnica se prepriča o pravilnosti vpisanja vsakega izletnika in ga ima opozoriti na vsak nedostatek. Kdor bi odklonil vpisanje v knjigo, ta se mora takoj iz koč odstraniti.

Slika zgoraj prikazuje del objavljenega hišnega reda v kočah iz leta 1921

3 S PSOM V HRIBE

V trenutno veljavnem hišnem redu planinskih koč pri PZS iz leta 2016 je zapisano, da psov in drugih živali ni dovoljeno spuščati v planinske kočje. Dovoljeni so psi vodniki (slepih) in psi reševalci. Hkrati PZS dopušča možnost izjeme za gostinski del koč, a zgolj v dogovoru z oskrbnikom ali najemnikom. V tem primeru se mora lastnik psa zavedati, da nosi polno odgovornost, če pride do konflikta. Razveseljivo je, da stališče PZS dopušča izjeme. Tudi oskrbniki nekaterih koč so psom naklonjeni in jim

dovolijo v kočjo, česar so psi in njihovi lastniki v mrzlih dneh še posebej veseli. Ob tem se morajo lastniki psov zavedati, da se le dobro vzgojen pes z odgovornim ravnanjem lastnika lahko dobro počuti, prav tako pa vsi ostali obiskovalci v koči.

Slika zgoraj prikazuje ilustracijo iz zloženke »Dobrodošli v Domžalskem domu«

4 S KOLESOM V HRIBE

Turno kolesarstvo postaja vse bolj priljubljena dejavnost članov Planinske zveze Slovenije. Kot dodatno spodbudo za njegov razvoj je Komisija za turno kolesarstvo PZS pripravila krožno kolesarsko pot, ki obide vse pomembnejše slovenske gorske skupine, meri okoli 1800 kilometrov in premaga 50.000 metrov višinske razlike v vzponu. Slovenska turno-kolesarska pot (STKP) je izrazit primer prispevka k trajnostni mobilnosti in eden izmed večjih projektov na področju kolesarjenja v Sloveniji, ki zahteva tesno sodelovanje z lokalnimi planinskimi društvi, lokalnimi skupnostmi in drugimi organizacijami na področju planinstva, turizma in gostinstva.

Slika zgoraj prikazuje logotip KTK PZS in Turno-kolesarskega odseka PD Polzela

Planinska zveza Slovenije je 19. maja 2007 na skupščini sprejela dopolnilo statuta in med dejavnosti članov PZS dodala turno kolesarstvo, ki »nima tekmovalnih ciljev, kolesar uživa tako pri vzponu kot pri spustu, njegov cilj je doživetje v naravi. Turni kolesar je skozi svojo planinsko vzgojo pridobil znanje o varovanju naravnega okolja in o nevarnostih gibanja v njem. To znanje s pridom uporablja pri svojih aktivnostih v naravi, spoštuje naravo in pravice ostalih uporabnikov. Kot je še zapisano na spletni strani Komisije za turno kolesarstvo (KTK) pri PZS: »Člani KTK želimo, da bi na planinskih poteh zavladal mir, lepa beseda, prijazen nasmeh.«

Uporaba v praksi:

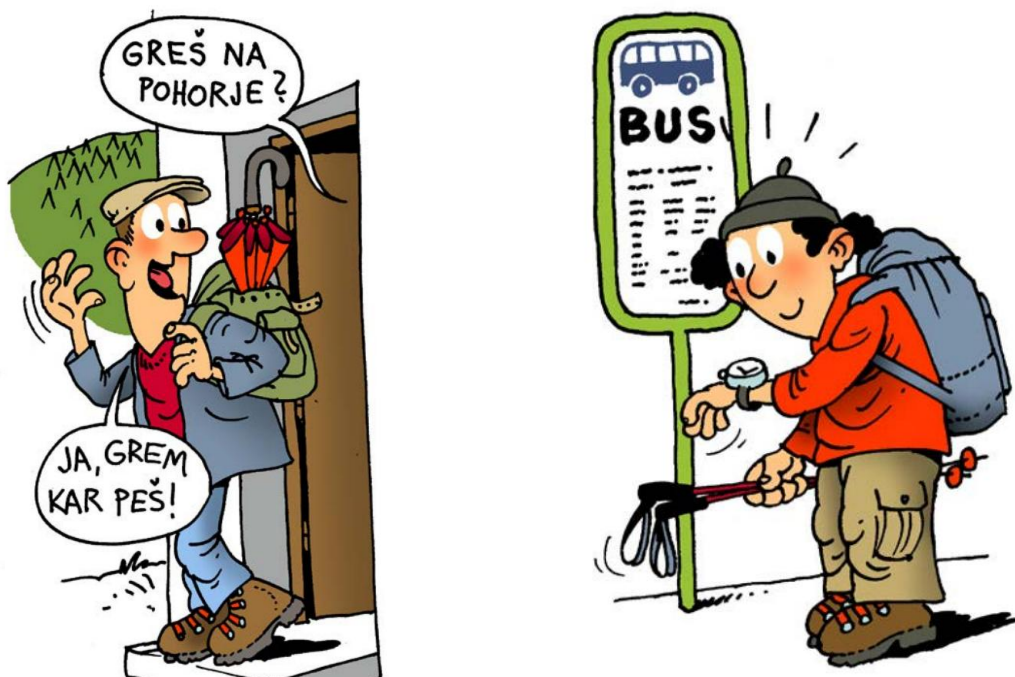
- Kolesari samo po dovoljenih poteh,
- Kolesari brez puščanja sledi,
- Nikoli ne plaši živali

5 PEŠ IZ DOLIN DO PLANIN

Nekoč so se ljudje v hribe večinoma odpravljali peš ali pa so do izhodišča v dolini dostopali z vlakom ali avtobusom. Ko prelistavamo stare številke Planinskega vestnika, lahko o nekdanjih potovanjih najdemo marsikateri zanimiv opis.

KVGN je v letu 2022 sprožila akcijo Peš iz dolin do višin. Cilj akcije je razbremenitev občutljivega gorskega sveta negativnih učinkov motornega prometa, ki jih s svojim obiskovanjem gora povzročamo planinci. Zaradi obsežne motorizacije, spremenjenih prostočasnih navad in čedalje hitrejšega tempa življenja je v zadnjih desetletjih opazen trend, da se obiskovalci pripeljejo na najvišje možno izhodišče in od tam nadaljujejo pot proti vrhu.

Če se odrečemo vožnji z avtomobilom visoko pod vrhove, izboljšamo tudi kakovost obiska gora drugih planincev, ki jim ni treba požirati prahu mimo vozečih vozil in niso obremenjeni s prometnim hrupom. Poleg tega imamo pri hoji iz doline priložnost videti marsikaj lepega in zanimivega: opazujemo lahko na primer pestrost gozdnih sestojev na različnih višinskih pasovih, občudujemo kulturno pokrajino ter obiščemo naravne in kulturne spomenike. Promet povzroča tretjino izpustov toplogrednih plinov in s tem pomembno prispeva k podnebnim spremembam, ki jih zaznavamo v obliki vse pogostejših neurij, poplav in vročinskih valov. Če želimo te spremembe ublažiti, moramo spreminjati tudi svoje potovalne navade.

Slika zgoraj prikazuje ilustracijo iz zloženke »V hribe z javnim prevozom«

Zato spodbujamo k čim manjši uporabi osebnih vozil, po možnosti že do izhodišča pridimo peš ali s kolesom, v primeru oddaljenih ciljev pa z javnim prevozom ali sopotništvom. Številne markirane poti se začenjajo že v dolinah na železniških in avtobusnih postajališčih, vendar pa so ponekod v spodnjem delu slabše shojene in vzdrževane. S hojo iz dolin želimo spodbuditi tudi markaciste k njihovi obnovi.

Slika zgoraj prikazuje ilustracijo iz zloženke »V hribe z javnim prevozom«

6 V GORAH SMO SAMO GOSTJE

Obiskovalci gora smo povsod v naravi samo gostje. In nismo sami. Kjerkoli hodimo, so doma in so si svoje življenjsko okolje prilagodile številne rastlinske in živalske vrste. V zapleteni, a brezhibno uravnovešeni gorski naravi ni večvrednih ali manj vrednih, pomembnih ali nepomembnih, potrebnih ali nepotrebnih življenjskih oblik. Vsaka oblika je enako pomembna in enako potrebna. Obiskovalcem je vedno brezplačno odprta galerija neponovljivih naravnih lepot in čudežev. Kot gostje prihajamo v občutljiv gorski svet, kjer iz podzemskega misterija izvira pitna voda, največji kapital vseh človeških civilizacij in samo od nas je odvisno, kako bo s tem kapitalom v prihodnosti. Kot gostje iščemo neskončne možnosti za duševno sprostitev, notranjo obogatitev in za obnovo svojih telesnih sposobnosti. Žal številni obiskovalci gora te obzirnosti ne poznajo, obnašajo se objestno, povzročajo škodo, ogrožajo celo življenja drugih. Neokrnjene gorske narave je vedno manj, potreba po njenem ohranjanju pa vedno večja. Iščemo zadnje preostanke divjine in pozabljamo, da z množičnim obiskovanjem pomagamo k njenemu izginjanju. Sposobni smo priti povsod. Toda sposobni smo tudi, da se sami odločimo,

da ne hodimo povsod in kjerkoli, se zavestno odpovemo ter pustimo v miru kakšno občutljivo in za preživetje ogroženih vrst pomembno območje.

Slika zgoraj prikazuje ilustracijo iz zloženke »Dobrodošli v Domžalskem domu«

V naravi ni nič stalnega, razen stalnega spreminjanja. Ponavljajočih se naravnih procesov človek ne zna uravnavati. Kadar jih spreminja zaradi koristoljubnih namenov ali v zmotnem prepričanju, da jih ureja, jih prevečkrat nepopravljivo, za naravo in zase, neodgovorno uničuje.

7 NARAVOVARSTVENE AKCIJE PZS

Poslanstvo KVGN je varovanje gorske narave. Spremlja vse dejavnosti PZS, ki so kakor koli povezane z varovanjem gorskega okolja in narave na splošno, skrbi za krepitev vloge in pomena naravovarstvenega dela v odborih za varstvo gorske narave pri MDO-jih in posredno tudi v odsekih za varstvo narave v PD ter za to, da so članice PZS sproti obveščene o strokovnih, organizacijskih in operativnih ukrepih komisije, predvsem pa za krepitev pomena in zavesti o varovanju narave ob pomoči izobraževanja in usposabljanja članstva. Ne nazadnje smo mi planinci varovanje gorske narave zapisali tudi v uvod statuta PZS in Častni kodeks planincev, v katerem piše, da vsak planinec z osebnim zgledom in ravnanjem skrbi za ohranjanje gorskega sveta in vedno misli na to, da imajo tudi tisti, ki bodo prišli za njim, pravico do pristnega, čistega okolja. PZS se varstvu gorske narave posveča že vse od nastanka nekdanjega Slovenskega planinskega društva (SPD). Že pred več kot sto leti so tako prišle pobude o zavarovanju nekaterih ogroženih rastlinskih vrst v gorah prav od strokovnjakov, ki so bili po srcu planinci.

Pravijo, da nisi pravi Slovenec, če se vsaj enkrat v življenju ne povzpneš na Triglav. Torej so gore postale tudi simbol slovenstva. Pomemben mejnik in nadaljevanje prizadevanja za varovanje gorske narave je bila ideja, da bi se na območju Julijskih Alp ustanovil narodni park. Leta 1924 je bila sklenjena zakupna pogodba med Gozdno direkcijo in Muzejskim društvom ter Slovenskim planinskim društvom za dobo 20 let. Leta 1961 so zavarovali dolino Triglavskih jezer z delom Komarče in slapom Savica, vendar brez Triglava.

Zdaj veljavni zakon o Triglavskem narodnem parku je bil sprejet leta 1981. Veliko zaslug zanj je imel dr. Miha Potočnik, takratni predsednik PZS in velik ljubitelj gorske narave. Zadnjih nekaj let nastaja nov predlog zakona o TNP. Tudi pri tem planinci aktivno sodelujejo, saj se zavedajo, da moramo ohraniti to divjo lepoto, ki jo je Slovencem doslej uspelo obvarovati. Leta 1954 je nastala tudi t. i. gorska straža, ki je postala posebna oblika vzgojnega dela na področju varstva gorske narave. Znanja, ki so si jih na izobraževanju pridobili gorski stražarji, niso več zadoščala za reševanje večjih naravovarstvenih problemov v planinskih društvih. Komisija za varstvo gorske narave pri PZS je zato leta 2002 pripravila nov program usposabljanja z naslovom varuh gorske narave. Leta 2004 ga je potrdil tudi strokovni svet RS za šport. Varuhi gorske narave se usposobijo za aktivno vključevanje v reševanje različnih problematik, povezanih z ohranjanjem gorske narave, vodijo odseke za varstvo narave v planinskih društvih, se seznaniijo z programi planinskih dejavnosti, prijaznimi do narave, s predpisi na področju ohranjanja narave, zavarovanimi območji, z gorskim rastlinstvom in živalstvom ter zaščitenimi in ogroženimi rastlinskimi in živalskimi vrstami. Varuhi gorske narave opozarjajo na nepravilnosti, delujejo predvsem vzgojno in preventivno, saj v Komisiji za varstvo gorske narave menimo, da je najboljši način za varovanje in ohranjanje gorskega okolja ozaveščanje, izobraževanje in informiranje planincev ter preostalih obiskovalcev gora. KVGN je pripravila že vrsto plakatov in zloženek, ki opozarjajo in poučujejo obiskovalce gora o ogroženih in zavarovanih rastlinah in živalih, predvsem pa o pravilnem vedenju v naravi, o spoštovanju vseh protokolov Alpske konvencije ter o varovanju in ohranjanju naših lepot, ki jih vse pogosteje hodijo občudovat tudi tujci. Največji uspeh na področju varstva narave in potrditev naših usmeritev in prizadevanj je za PZS pridobitev statusa društva, ki dela v javnem interesu na področju ohranjanja narave.

Zadnje čase povzročajo največje onesnaževanje in škodo v gorah nekatere vrste adrenalinskih športov; pozimi motorne sani, poleti pa motorna kolesa, štirikolesniki in kolesarji, t. i. »spustaši«, ki se brezglavo podijo po planinskih poteh, uničujejo rastlinstvo in vznemirjajo

živali. Nevarni so postali tudi za planince. PZS si prizadeva, da bi bila čim prej sprejeta nova uredba o vožnji v naravnem okolju, ki jo pripravlja ministrstvo za okolje in prostor. Pri nastajanju osnutka spremembe uredbe bo sodelovala tudi Planinska zveza Slovenije.

Sprostitev v gorski naravi je najnaravnejši in najučinkovitejši način, da se duhovno in telesno okrepimo, najbolj koristna in aktivna izraba prostega časa, primerna za vsa obdobja človekovega življenja. Lepoto naših gora planinci dopolnjujejo s pristnimi medsebojnimi odnosi, planinskim ozračjem in prijateljstvom.

7.1 Varuh gorske narave

Komisija za varstvo gorske narave (KVGn) pri PZS je v letu 2002 prvič organizirala usposabljanje za pridobitev strokovnega naziva »varuh gorske narave«. Varuhova temeljna naloga je varovanje okolja, zlasti gorske narave, ter skrb za ohranitev njene neokrnjene podobe in naravnih življenjskih oblik v njej. Varuhi so postali koordinatorji naravovarstvenih vsebin pri vseh dejavnostih društev, od označevanja poti, vodenja izletov in gospodarjenja s kočami pa do raznih vrst izobraževanja in naravovarstvenih projektov. Program izobraževanja je bil sprejet spomladi leta 2002, jeseni pa se je na prvem izobraževanju (v domu Vinka Paderšiča na Gorjancih in v Erjavčevi koči na Vršiču) zbralo prvih 19 kandidatov za varuhe iz 14 društev. Ker se spoznanja o škodljivih vplivih prisotnosti človeka v gorskem okolju vse bolj širijo, istočasno pa napreduje tudi naravovarstvena stroka, je razumljivo, da so tudi cilji tovrstnega izobraževanja vse širši in številčnejši.

Slika zgoraj prikazuje značko VGN, logotip KVGn in logotip sekcije VGN PD Polzela

Uporaba v praksi:

- seznaniti se s pomenom vsebin s področja spoznavanja in varovanja gorske narave za delovanje planinske organizacije,

- doseči razumevanje pojmov, dejstev in zakonitosti s področja žive in nežive narave in pestrosti življenja,
- razvijati sposobnosti za zaznavanje in razumevanje ekoloških pojmov,
- razvijati odgovoren odnos do okolja in narave in spodbuditi interes za njegovo aktivno varovanje,
- vzpodbujati spoznanja, da je človek sestavni del narave,
- razvijati spoštovanje do vseh oblik življenja in razumevanje o medsebojni povezanosti žive in nežive narave,
- spodbujati kritično presojanje o škodljivosti in negativnem vplivu pretiranih človekovih posegov v naravno okolje,
- vzpostaviti partnerstva pri aktivnostih za varovanje gorskega sveta.

Z izobraževanjem za strokovni naziv »varuh gorske narave« se kandidati seznaniijo:

- s planinsko dejavnostjo in njeno organizacijo;
- z namenom, nalogami in metodami dela udeležencev tečaja iz varstva narave,
- z delovanjem okoljskih nevladnih organizacij;
- z geografijo gorskega sveta;
- s splošnimi ekološkimi pojmi;
- z zakonskimi predpisi o varstvu narave v gorah;
- z zavarovanimi območji in naravnimi parki;
- z onesnaževanjem in uničevanjem gorske narave ter vplivi množičnega obiska;
- z rastlinstvom v gorah in z zaščitenimi ter ogroženimi rastlinskimi vrstami;
- z živalstvom v gorah in zaščitenimi ter ogroženimi živalskimi vrstami.

Program usposabljanja obsega 42 ur teorije, 18 ur praktičnega dela in 12 ur izpitnih obveznosti, skupaj 72 ur. Izpitne obveznosti obsegajo pisne in ustne izpite ter seminarsko nalogo. Za usposabljanje za pridobitev strokovnega naziva »varuh gorske narave« je vsako leto predvidenih 20 udeležencev. Tako bi v nekaj letih tovrstno naravovarstveno izobrazbo pridobil vsaj en član upravnega odbora vsakega planinskega društva. Potreba po naravovarstveni izobrazbi v današnjem času je velika. Planinska zveza Slovenije, predvsem pa komisija za varstvo narave sta naredili velik in pomemben korak za ohranitev gorske narave, kar je tudi njuna dolžnost.

7.2 Gorski stražar

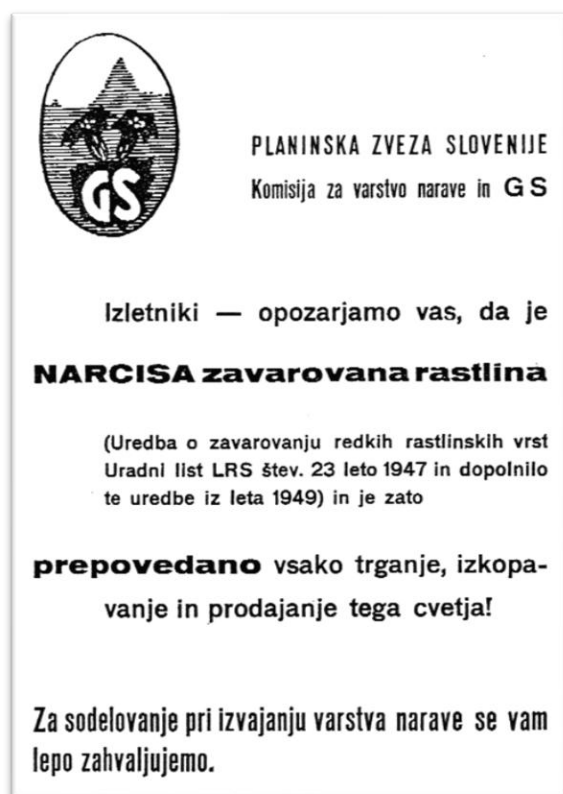
Leta 1954 je bila na pobudo dr. Angele Piskernik (1886–1967) ustanovljena Gorska straža (GS). Znana botaničarka in naravovarstvenica je bila tedaj referentka za varstvo narave pri Zavodu za spomeniško varstvo Socialistične republike Slovenije. Ime je povzela po nemški poklicni organizaciji Bergwacht, ki se je ukvarjala z gorsko reševalno službo in hkrati tudi z varstvom zavarovanega planinskega cvetja. Kršilce so lahko kaznovali na kraju samem. Po prvotni zamisli A. Piskernik naj bi bila naša GS samostojna organizacija za varstvo narave, ki bi imela tudi pooblastila za kaznovanje kršilcev.

Slika zgoraj prikazuje dr. Angelo Piskernik in značko Gorskega stražarja

Oblikovali so tudi pglavitne naloge GS:

- pošiljati na teren posebne skupine, ki seznanjajo izletnike s predpisi oblasti o zaščiti narave, jih opozarjajo na vse nepravilnosti ter jih poučujejo o varstvu naravnih lepot;
- preprečevati prekrške proti zakonitim predpisom in hujše primere prijavljati pristojnim organom;
- izdajati strokovno in propagandno literaturo o varstvu narave oz. sodelovati pri izdajanju le-te;
- postavljati opozorilne in propagandne napise ob poteh, v hotelih, na avtobusih in železniških postajah in po planinskih domovih;
- pomagati ob nezgodah in še posebno Gorski reševalni službi pri obveščanju o nesrečah.

Osnovni namen je bil, »da vzgaja državljane v pravilnem odnosu do narave in prepreči pustošenje«.

Vendar naša GS pravzaprav ni nikoli imela uradne narave in upravnih pooblastil. Prvi korak je bila ustanovitev Koordinacijskega odbora GS, v katerem so bili Zavod za spomeniško varstvo, Planinska zveza Slovenije, Zveza tabornikov, Lovska zveza, Ribiška zveza, Turistična zveza in Zveza hortikulturnih društev.

Slika levo prikazuje Opozorilo za planince, ki ga je izdala GS

Kot organizacijska dejavnost je GS najprej zaživela pri Zvezi tabornikov Slovenije. Šele nekaj let pozneje pa so GS formalno ustanovili tudi pri Planinski zvezi Slovenije. Najprej je delovala pri Mladinski komisiji, šele leta 1961 so ustanovili posebno Komisijo za varstvo narave in Gorsko stražo. Leta 1969 je GS pri PZS imela 1500 članov, pri Zvezi tabornikov pa 400 in 200 izprašanih lovskih čuvajev, ki so bili tudi gorski stražarji. Planinske organizacije so iz GS postopno razvile posebno dejavnost oziroma posebno obliko vzgojnega dela na področju varstva narave. V Pravilih za delovanje planinskih organizacij na področju varstva narave iz (daljnega) leta 1975 je zapisano: »V okviru planinskih organizacij deluje Gorska straža kot posebna oblika vzgojnega dela na področju varstva narave. Naloga njenih pripadnikov je, da s pozitivnim zgledom, s propagando ter s posamičnimi in skupinskimi akcijami, predvsem pa z metodo prepričevanja, vzgojno vplivajo na planince in druge obiskovalce gora, jih opozarjajo in navajajo k ravnanju, ki je v skladu z načeli spoštovanja naravnih vrednot in varstva narave. Pripadnost Gorski straži je častna in prostovoljna planinska obveznost. Vsak gorski stražar se moralno zavezuje, da bo aktivno opravljal vzgojno nalogo in da bo v vseh pogledih vzoren planinec.« Pripadnik GS lahko postane vsak planinec, ki je dopolnil 16 let in opravil specializiran tečaj, na katerem se je seznanil z osnovnimi naravnimi zakonitostmi, s kamninami, z rastlinstvom in živalstvom ter varstvom narave v gorskem svetu, kajti eden izmed osnovnih namenov planinstva je

spoznavanje in čim globlje doživljanje narave. Po uspešno opravljenem izpitu gorski stražar dobi izkaznico. Zunanje znamenje njegove pripadnosti je ovalna značka, na kateri je svetlo modra gorska silhueta na temno modrem ozadju. Pred silhueto so temno modra cvetova clusijevega svišča in beli črki GS. V letu 1974 je Komisija za varstvo narave in GS na Uskovnici organizirala prvi tečaj za inštruktorje predmeta Poznavanje in varstvo narave. Ti so po opravljenem izpitu usposobljeni za predavanja na vseh stopnjah planinskega izobraževanja. Gorska straža pri nekaterih planinskih društvih deluje še danes in je preživela predvsem kot posebna oblika vzgojnega dela na področju varstva narave. Pomemben je vzgojni pomen, saj se pravzaprav vzgoja na področju varstva narave in okolja začne pri odvrženem papirčku in utržani cvetlici. Na tem drobnem temelju so pol stoletja gradili naši gorski stražarji in mnogim obiskovalcem gora privzgojili spoštljiv odnos do narave. To pa je uspeh in hkrati tudi cilj Gorske straže.

8 BONTON V HRIBIH

Planinci niso samo tisti, ki radi hodijo v hribe in gore, temveč smo tudi tisti, ki upoštevajo pravila lepega obnašanja, saj se zavedamo, da smo v gorskem svetu le na začasnem obisku v neokrnjeni naravi, za katero želimo, da takšna tudi ostane. Slovensko planinstvo je od ustanovitve Slovenskega planinskega društva leta 1893 do danes oblikovalo svojstveno tradicijo nenapisanih pravil obnašanja.

8.1 Spoštujte naravo, smeti odnesite v dolino

Planinec z osebnim zgledom in ravnanjem skrbi, da gorsko okolje ohranja tako, da na planinskih poteh, posebej še na vrhovih, počivališčih in razglediščih, ne odmetava odpadkov; ampak jih vedno odnese s seboj v dolino in odloži na urejenem smetišču.

8.2 Spoštujte gorsko cvetje

Dolžnost planinca je skrb za varstvo narave in okolja. Rastline in živali samo opazuje in jih ne poškoduje ali vznemirja. Živalim se ne približuje, domače pse ima na povodcih in pod nadzorom. V gorskem svetu so rože posebej dehteče in edinstvene, zato so zavarovane, kar pomeni, da se jih ne trga ali uničuje. Gorske rože so najlepše tam, kjer rastejo.

8.3 Spoštujte tišino

Hrup, kričanje in glasba motijo živali pri prehranjevanju in počitku.

8.4 Parkirajte na označenih mestih

Pogosto so ob začetku označenih poti tudi predvideni prostori za parkiranje. Če tega prostora ni, planinec avto pusti tako, da ne ovira drugih.

Slika zgoraj prikazuje neupoštevanje prometnih znakov na cesti proti Gori Oljki

8.5 Hodite po označenih poteh

Po Sloveniji vodi več kot 10.000 kilometrov planinskih poti, za katere skrbijo za to usposobljeni markacisti. Po njih planinec hodi zaradi svoje varnosti in zmanjšanega vpliva na naravo. Ne hodi po kmetijskih površinah in brez dovoljenja lastnika ne uporablja tujih zemljišč.

8.6 Spoštujte soplanince

V hribih nismo sami, zato moramo biti uvidevni tudi do ljudi, ki jih srečujemo. Običaj je, da se v hribih pozdravljamo. Mlajši pozdravijo starejše, na poteh dajemo prednost šibkejšim od sebe. Ob srečanju planincev na ozki stezi imajo vedno prednost tisti, ki sestopajo. Planinci, ki se vzpenjajo, se umikajo hitrim planincem, ki gredo s ture.

8.7 Spoštujte pravila planinskih koč

Vsak obiskovalec planinskih koč se vede tako, da ne moti drugih. Planinska koča ni prostor za hrup, pijančevanje in kajenje. Je prostor, kjer se lahko planinci prehranjujemo, še posebej je dobro naročiti kaj s posebnih jedilnikov planinskih koč. Od 22:00 do 5:00 mora biti v planinski koči popoln mir. Tisti, ki vstanejo prej, naj ne motijo ostalih, ki še spijo.

9 ZAKLJUČEK

Bonton v hribih je bistven za varno in prijetno doživetje v naravi. Pravilno vedenje vključuje spoštovanje drugih pohodnikov, narave in lokalnih pravil. Pomemben del bontona je pozdravljanje drugih pohodnikov, saj to ustvarja prijetno vzdušje in solidarnost. Prav tako je ključno, da se držimo označenih poti in ne povzročamo nepotrebnega hrupa, kar je pomemben vidik bontona v hribih. Svoje odpadke vedno odnesemo s seboj, s čimer pokažemo spoštovanje do okolja. Poleg tega je del bontona tudi pripravljenost pomagati drugim v primeru nesreče ali stiske. Na ta način bomo vsi prispevali k ohranjanju naravnega okolja in zagotavljanju varnosti v gorah. Bonton v hribih je temelj za dobro pohodniško izkušnjo.

10 VIRI

- Planinski vestnik letnik 2023, št. 9
- Planinski vestnik letnik 2021, št. 1
- Planinski vestnik letnik 2015, št. 3
- Planinski vestnik letnik 2002, št. 7-8
- Planinski vestnik letnik 2007, št. 4

<https://zapisizgora.si/bonton/>

<https://www.pzs.si/>

<https://kvgn.pzs.si/>

<https://www.generalizame.si/zdravje/zdravi-namigi/bonton-v-hribih>